

سهم نهادهای شبه‌دولتی در اقتصاد (۵): صنعت سیمان

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۴/۲۲
Publish Date :2026/07/13

عنوان: سهم نهادهای شبه دولتی در اقتصاد (۵): صنعت سیمان
تهیه و تدوین کنندگان (Authors): حجت بین آبادی، مهتاب قراخانو
واژه های کلیدی: شبه دولتی، صنعت سیمان، عمومی غیردولتی
ناشر: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

DOI: <https://doi.org/10.22034/mrc.report.21680>

Permanent Link:

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

عنوان: سهم نهادهای شبه دولتی در اقتصاد (۵): صنعت سیمان

نوع گزارش: طرح/لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■، پیش نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات بخش عمومی (گروه شرکت های دولتی و مدیریت دارایی های عمومی)

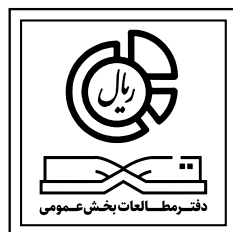
همکاران: رضا بیدهندی، محمدحسین پیروی

ناظران علمی: سیدعباس پرهیزکاری، سیدمحمدحسین فاطمی

گرافیک و صفحه آرایی: سعید احمدعلیزاده

ویراستار ادبی: زهره عطاردی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۱۰/۱۰

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. صنعت سیمان در ایران.....	۹
۳. ساختار مالکیت.....	۱۰
۱-۳. سازمان تأمین اجتماعی.....	۱۰
۲-۳. بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی.....	۱۲
۳-۳. بانک ملی.....	۱۴
۴-۳. سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح.....	۱۶
۵-۳. بخش خصوصی.....	۱۸
۴. تخمین سهم سیمان.....	۱۸
۱-۴. تخمین سهم هریک از نهادهای عمومی غیردولتی و بخش خصوصی از کنترل و مدیریت.....	۱۹
۲-۴. محاسبه سهم جریان های نقدی.....	۲۰
۳-۴. تعداد شرکت های سهام دار.....	۲۱
۵. جمع بندی.....	۲۲
منابع و مآخذ.....	۲۳

فهرست جداول

جدول ۱. دسته بندی ذی نفع اصلی شرکت های سیمانی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۰
جدول ۲. شرکت های زیر مجموعه تأمین اجتماعی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۲
جدول ۳. شرکت های زیر مجموعه بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۴
جدول ۴. شرکت های سیمانی زیر مجموعه بانک ملی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۵
جدول ۵. شرکت های سیمانی زیر مجموعه سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۷
جدول ۶. شرکت های سیمانی زیر مجموعه بخش خصوصی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۸
جدول ۷. سهم نهادهای بخش عمومی از جریان نقدی صنعت سیمان.....	۲۲

فهرست شکل ها

شکل ۱. نمودار ساختار سهام داری سازمان تأمین اجتماعی در شرکت های سیمانی بر حسب درصد (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۱
شکل ۲. نمودار ساختار سهام داری بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی در شرکت های سیمانی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۳
شکل ۳. نمودار ساختار سهام داری بانک ملی در شرکت های سیمانی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۵
شکل ۴. نمودار ساختار سهام داری سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح در شرکت های سیمانی (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۷
شکل ۵. نمودار سهم ذی نفعان مختلف از کنترل صنعت سیمان کشور (اسفند ۱۴۰۲).....	۱۹
شکل ۶. نمودار مجموع حق جریان های نقدی ذی نفعان مختلف از صنعت سیمان کشور (اسفند ۱۴۰۲).....	۲۰
شکل ۷. نمودار تعداد شرکت های دارای کرسی هیئت مدیره به تفکیک نهادهای مختلف بخش عمومی (اسفند ۱۴۰۲).....	۲۱

سهم نهادهای شبه‌دولتی در اقتصاد (۵): صنعت سیمان

چکیده

در این گزارش به بررسی سهم نهادهای دولتی، شبه‌دولتی و بخش خصوصی در صنعت سیمان، به تفکیک حق کنترل و حق جریان نقدی پرداخته شده است. داده‌های استفاده شده شامل کلیه شرکت‌های فعال تولیدی سیمان (۷۵ شرکت) تا اسفندماه ۱۴۰۲ است که بیش از ۹۶ درصد از بازار فروش ریالی سیمان را پوشش می‌دهند. براساس نتایج گزارش، چهار نهاد شامل سازمان تأمین اجتماعی، بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی، بانک ملی، سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح و بانک سپه، در مجموع بیش از ۶۴ درصد از حق کنترل و مدیریت بازار سیمان را در اختیار دارند. در این میان، تأمین اجتماعی با در اختیار داشتن ۳۰.۷ درصد از سهم کنترل، بزرگ‌ترین ذی‌نفع نهایی صنعت محسوب می‌شود. در عین حال، سهم نهادهای عمومی از حق جریان نقدی در این صنعت به‌طور کلی حدود ۳۶.۲ درصد برآورد می‌گردد.

در سال‌های اخیر سیاست‌گذاری در حوزه نهادهای عمومی غیردولتی در برخی موارد به دلیل عدم شفافیت و فقدان اطلاعات، با مشکلات بسیاری همراه بوده و تلاش قانونگذار در تعیین محدوده مشخصی برای فعالیت نهادهای مذکور، در عمل به موفقیت چندانی دست پیدا نکرده است. مثال بارز این موضوع، ماده (۶) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و اصلاحات بعدی آن است که شامل ایجاد محدودیت در مجموع مالکیت مستقیم و غیر مستقیم نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه شرکت‌های تابعه و وابسته آنها در هر بنگاه اقتصادی و در هر بازار کالا یا خدمات تا سقف ۴۰ درصد، تکلیف به واگذاری مازاد ۴۰ درصد و ارائه اطلاعات مرتبط به شورای رقابت و سازمان بورس و اوراق بهادار است که در عمل تحقق آن با چالش جدی مواجه است. به همین دلیل در این سلسله گزارش به بررسی سهم نهادهای عمومی غیردولتی در بازارهای مختلف پرداخته شده تا تصویر شفاف‌تری از مالکیت و کنترل نهادهای مذکور در فعالیت‌های اقتصادی ارائه شود. این گزارش به طور مشخص، بررسی سهم نهادهای عمومی غیردولتی در بازار سیمان را در دستور کار قرار داده است.

براساس بررسی‌های انجام شده، ۷۵ شرکت فعال تولیدی در صنعت سیمان کشور تا پایان اسفندماه ۱۴۰۲ فعالیت داشتند که از این تعداد، ۳۵ شرکت بورسی هستند. نتایج پژوهش مبتنی بر تحلیل ساختار مالکیت ۷۵ شرکت مذکور که بیش از ۹۶ درصد از بازار فروش ریالی سیمان را پوشش می‌دهند، به شرح ذیل قابل بیان است:

الف) تخمین سهم از کنترل بازار (حق کنترل)

● **سازمان تأمین اجتماعی:** این نهاد از طریق هلدینگ تخصصی «سیمان تأمین (سیتا)» و با مالکیت مستقیم و غیرمستقیم بر ۱۷ شرکت سیمانی، بزرگ‌ترین کنترل‌کننده صنعت سیمان است. مجموع سهم این شرکت‌ها از کل تولید صنعت، معادل ۳۰.۷ درصد است. از این میزان، ۵ شرکت بزرگ زیرمجموعه آن ۱۶.۵ درصد از تولید کل کشور را تحت کنترل دارند.

● **بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی:** این نهاد عمومی غیردولتی نیز از طریق شرکت «گسترش صنایع و معادن کلاوه پارس» مالکیت ۶ شرکت سیمانی را در اختیار دارد. مهم‌ترین آنها، شرکت سیمان تهران به عنوان بزرگ‌ترین شرکت سیمانی کشور با سهم ۴.۹ درصد از تولید کل است. مجموع سهم کنترلی بنیاد مستضعفان در صنعت سیمان، نزدیک به ۱۲.۵ درصد برآورد می‌شود.

● **بانک ملی:** بانک ملی از طریق شرکت «سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان (سیدکو)» مالک ۶ شرکت سیمانی است. شرکت سیمان مازندران با سهم ۲.۹۷ درصد از تولید کل صنعت به عنوان چهارمین شرکت بزرگ کشور، بزرگ‌ترین شرکت این بانک در این صنعت محسوب می‌شود. مجموع سهم کنترلی بانک ملی در بازار سیمان کشور، ۹.۳ درصد است.

● **سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح (ساتا):** این سازمان از طریق «سرمایه‌گذاری غدیر» و زیرمجموعه‌های آن بر ۶ شرکت سیمانی کنترل دارد. شرکت سیمان سپاهان با سهم ۲.۸۶ درصد از تولید کل، مهم‌ترین شرکت این مجموعه است. مجموع سهم کنترلی ساتا، بیش از ۸.۳ درصد می‌باشد.

مطابق با تحلیل‌های انجام شده، چهار نهاد مذکور در مجموع ۶۰.۸ درصد از کنترل صنعت سیمان را در اختیار دارند. با احتساب سایر نهادهای عمومی کوچک‌تر (نظیر بانک سپه با ۳.۴ درصد، سهام عدالت با ۱.۳ درصد، و بنیاد مسکن با ۱.۳ درصد)، سهم کل بخش عمومی (دولت و نهادهای شبه دولتی) از کنترل بازار به ۶۹.۵ درصد می‌رسد. در مقابل، سهم بخش خصوصی ۲۶.۷ درصد است. مابقی آن نیز با سهم ۳.۷ درصد به سایر موارد (سایر شرکت‌هایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفته است) تعلق دارد.

ب) محاسبه سهم از جریان نقدی

در این بخش، سهم هریک از ذی‌نفعان از منافع اقتصادی (سود) شرکت‌ها براساس زنجیره مالکیت محاسبه شده است. کاهش سهم نهادهای عمومی در این بخش نسبت به بخش کنترل بازار، ناشی از ساختار سهام‌داری شرکت‌های بورسی و وجود سهام شناور است. در این راستا، سازمان تأمین اجتماعی با وجود کنترل ۳۰.۷ درصدی بازار، سهمش از جریان نقدی صنعت سیمان به ۱۰.۸ درصد کاهش می‌یابد. این تفاوت قابل توجه (حدود ۲۰ واحد درصد) نشان‌دهنده بالاترین میزان واگرایی بین کنترل و سهم از منافع اقتصادی صنعت سیمان در میان نهادهای بخش عمومی است که ناشی از بورسی بودن تمامی ۱۷ شرکت زیرمجموعه و وجود سهام‌داران خرد است. در رتبه‌های بعدی به ترتیب بنیاد مستضعفان، بانک سپه و بانک ملی با سهم ۵.۴، ۴.۵ و ۲.۹ واحد درصد از کل جریان نقدی این صنعت قرار می‌گیرند. بانک ملی، صندوق بازنشستگی وظیفه پس‌انداز و از کارافتادگی بانک‌های ملی و ادغام شده و سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح هم به ترتیب با سهم‌های ۲.۹، ۲.۷ و ۱.۸ درصد، از دیگر ذی‌نفعان بزرگ صنعت سیمان برشمرده می‌شوند. مجموع سهم بخش عمومی از جریان نقدی صنعت سیمان ۳۶.۲ درصد است. این رقم در مقایسه با سهم ۶۹.۵ درصدی از کنترل صنعت توسط بخش عمومی، نشان‌دهنده توزیع منافع بین سهام‌داران خرد و شناور بورس است. سهم بخش خصوصی از جریان نقدی نیز با اندکی کاهش نسبت به سهم کنترلی خود، به ۲۶ درصد می‌رسد که حکایت از تمرکز مالکیت و نبود سهام شناور قابل توجه در شرکت‌های این بخش دارد.

ج) تحلیل سهام‌داری در شرکت‌های سیمانی

تحلیل تعداد شرکت‌هایی که نهادهای عمومی مختلف در آنها سهام‌دار هستند، در آستانه‌های مالکیتی متفاوت (۱۳.۳، ۱۶.۶، ۴۰ و ۵۰ درصد) تصویر دقیق‌تری از نقش هر نهاد ارائه می‌دهد:

- **نهادهای کنترلی:** تأمین اجتماعی در ۱۸ شرکت دارای سهام بالای ۴۰ درصد (کنترلی) است. بنیاد مستضعفان، بانک ملی و ساتا نیز در اغلب شرکت‌های زیرمجموعه خود دارای سهام کنترلی هستند.
- **نهادهای غیرکنترلی با جریان نقدی بالا:** صندوق بازنشستگی وظیفه پس‌انداز و از کارافتادگی بانک‌های ملی و ادغام شده در ۱۹ شرکت دارای سهام بالای ۱۳.۳ درصد است، اما در هیچ‌یک از آنها به آستانه کنترل (۴۰ درصد) نمی‌رسد. سایر نهادها نظیر صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت، بیمه مرکزی و برخی از بانک‌ها نظیر ملت، مسکن و تجارت نیز دارای الگوی مشابهی هستند.

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر سیاستگذاری در حوزه نهادهای عمومی غیردولتی در برخی موارد به دلیل عدم شفافیت و فقدان اطلاعات، با مشکلاتی همراه بوده و تلاش قانونگذار در تعیین محدوده مشخصی برای فعالیت نهادهای مذکور، در عمل به موفقیت چندانی دست پیدا نکرده است. مثال بارز این موضوع، ماده (۶) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و اصلاحات بعدی آن است که شامل ایجاد محدودیت در مجموع مالکیت مستقیم و غیرمستقیم نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه شرکت‌های تابعه و وابسته آنها در هر بنگاه اقتصادی و در هر بازار کالا یا خدمت تا سقف ۴۰ درصد، تکلیف به واگذاری مازاد ۴۰ درصد و ارائه اطلاعات مرتبط به شورای رقابت و سازمان بورس و اوراق بهادار است [۱] که در عمل تحقق آن با چالش جدی مواجه است.

بر همین اساس، به نظر می‌رسد دستیابی به اطلاعات در خصوص مالکیت و سهام‌داری نهادهای عمومی غیردولتی در بازارهای مختلف و شرکت‌های زیرمجموعه اولاً، فضای سیاستگذاری در حوزه نهادهای مذکور را شفاف کرده و ثانیاً، امکان رصد اجرای قانون را فراهم می‌کند. به همین منظور، در این سلسله گزارش به بررسی سهم نهادهای عمومی غیردولتی در بازارهای مختلف پرداخته شده و تصویر شفاف‌تری از مالکیت و کنترل نهادهای مذکور در فعالیتهای اقتصادی ارائه شده است.

در این گزارش به‌طور مشخص بررسی سهم نهادهای عمومی غیردولتی در بازار سیمان در دستور کار قرار گرفته است. بر همین اساس، در بخش اول گزارش، ابتدا اطلاعاتی در خصوص صنعت سیمان در ایران ارائه شده تا یک تصویر کلی از صنعت مذکور و وضعیت شرکت‌های فعال در این حوزه ایجاد شود. در بخش دوم گزارش، ساختار مالکیت نهادهای عمومی غیردولتی بر شرکت‌های سیمانی با استفاده از نمودار تشریح شده و معرفی شرکت‌های زیرمجموعه مورد توجه قرار گرفته است. بخش سوم گزارش به تخمین سهم نهادهای عمومی غیردولتی و بخش خصوصی از صنعت سیمان اختصاص پیدا کرده و در نهایت جمع‌بندی گزارش در بخش چهارم ارائه شده است. بر همین اساس، به نظر می‌رسد دستیابی به اطلاعات در خصوص مالکیت و سهام‌داری نهادهای عمومی غیردولتی در بازارهای مختلف و شرکت‌های زیرمجموعه اولاً فضای سیاستگذاری در حوزه نهادهای مذکور را شفاف کرده و ثانیاً امکان رصد اجرای قانون را فراهم می‌کند. به همین منظور، در این سلسله گزارش به بررسی سهم نهادهای عمومی غیردولتی در بازارهای مختلف پرداخته شده و تصویر شفاف‌تری از مالکیت و کنترل نهادهای مذکور در فعالیتهای اقتصادی ارائه شده است. در این گزارش مشخصاً بررسی سهم نهادهای عمومی غیردولتی در بازار سیمان در دستور کار قرار گرفته است. بر همین اساس، در بخش اول گزارش، ابتدا اطلاعاتی در خصوص صنعت سیمان در ایران ارائه شده تا یک تصویر کلی از صنعت مذکور و وضعیت شرکت‌های فعال در این حوزه ایجاد شود.

۲. صنعت سیمان در ایران

بر اساس اطلاعات منتشره توسط انجمن صنفی کارفرمایان صنعت سیمان در سال ۱۴۰۲، میزان تولید سیمان کشور با ثبت ضریب بهره‌برداری ۸۰ درصد از ۸۹،۶ میلیون تن ظرفیت اسمی تولید کل سیمان به بیش از ۷۱ میلیون تن رسیده است. از این میزان به ترتیب ۹۸ و ۲ درصد سیمان‌های خاکستری و سفید تولید شده است. در حال حاضر بیش از ۷۵ شرکت فعال تولیدی در صنعت سیمان وجود دارد که در همه استان‌های کشور (به جز قزوین) پراکنده است. در سال ۱۴۰۲ میزان سهم صادرات از کل سیمان تولیدی در کشور ۷ درصد بوده که افغانستان، کویت و روسیه به ترتیب با ۱۹، ۱۷ و ۱ درصد سهم صادرات سیمان، سه مقصد اول صادراتی کشور برای این صنعت شناخته می‌شوند.

در بازار سرمایه تاکنون ۳۵ شرکت سیمانی پذیرش شده‌اند که سهم ۲،۲ درصدی از کل ارزش بازار سرمایه را دارند. بزرگ‌ترین شرکت‌های سیمانی کشور هم به ترتیب سیمان‌های تهران، آبیک، ساوه، سپاهان، مازندران، هرمزگان، صوفیان و ارومیه هستند که در مجموع ۲۸ درصد از کل تولیدات صنعت سیمان را در اختیار دارند. هم‌اکنون بخش خصوصی ۳۳ شرکت سیمانی فعال و بخش عمومی (دولت و نهادهای عمومی

غیردولتی) نیز ۴۲ شرکت فعال در این صنعت دارند.

در جدول ۱، توزیع شرکت‌های سیمانی در بخش عمومی براساس دسته‌بندی شرکت‌های زیرمجموعه تأمین اجتماعی، سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح، بانک ملی، بانک سپه، بنیاد مستضعفان، صندوق ضمانت صادرات ایران، بنیاد مسکن، صندوق بازنشستگی کشوری، سهام عدالت، صندوق حمایت و بازنشستگی آینده‌ساز و بخش خصوصی ارائه شده است.

جدول ۱. دسته‌بندی ذی‌نفع اصلی شرکت‌های سیمانی (اسفند ۱۴۰۲)

ردیف	گروه	تعداد شرکت سیمانی فعال
۱	تأمین اجتماعی	۱۷
۲	سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح	۶
۳	بانک ملی	۶
۴	بانک سپه	۲
۵	بنیاد مستضعفان	۶
۶	صندوق ضمانت صادرات ایران	۱
۷	بنیاد مسکن	۱
۸	صندوق بازنشستگی کشوری	۱
۹	سهام عدالت	۱
۱۰	صندوق حمایت و بازنشستگی آینده‌ساز	۱
۱۱	بخش خصوصی	۳۳
	مجموع	۷۵

مأخذ: یافته‌های گزارش.

شایان ذکر است که سازمان تأمین اجتماعی از طریق شرکت سرمایه‌گذاری سیمان تأمین (سیتا)، سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح از طریق سرمایه‌گذاری غدیر، بانک سپه از طریق مدیریت سرمایه‌گذاری امید و مؤسسه رفاه و تأمین آتیه کارکنان بانک سپه، بنیاد مستضعفان از طریق سیمان تهران و گسترش صنایع معدنی پارس و بانک ملی هم از طریق شرکت سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان مالک شرکت‌های سیمانی مهمی هستند [۳] که سهم بالایی از ارزش تولید بازار سیمان را در اختیار دارند. در ادامه گزارش، برای آنکه تصویر شفافی از نحوه مالکیت نهادهای مذکور بر شرکت‌های سیمانی شکل گیرد، ساختار مالکیت آنها مورد بررسی قرار گرفته و پس از آن، سهم هریک از این نهادها از صنعت سیمان مورد توجه قرار خواهد گرفت.

۳. ساختار مالکیت

در این بخش از گزارش، ساختار مالکیت در صنعت سیمان توسط نهادهای مالک بررسی خواهد شد که عبارت‌اند از: چهار هلدینگ مرتبط با دولت و نهادهای عمومی غیردولتی یعنی تأمین اجتماعی، سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح، بانک ملی و بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی.

۳-۱. سازمان تأمین اجتماعی

سازمان تأمین اجتماعی از طریق شرکت سرمایه‌گذاری تأمین اجتماعی (شستا)، مالک بزرگ‌ترین هلدینگ سیمانی کشور یعنی «شرکت سرمایه‌گذاری سیمان تأمین (سیتا)» است. سیتا در سال ۱۳۷۸ با هدف فعالیت در سه حوزه صنعت سیمان، عمران و ساختمان و حمل‌ونقل

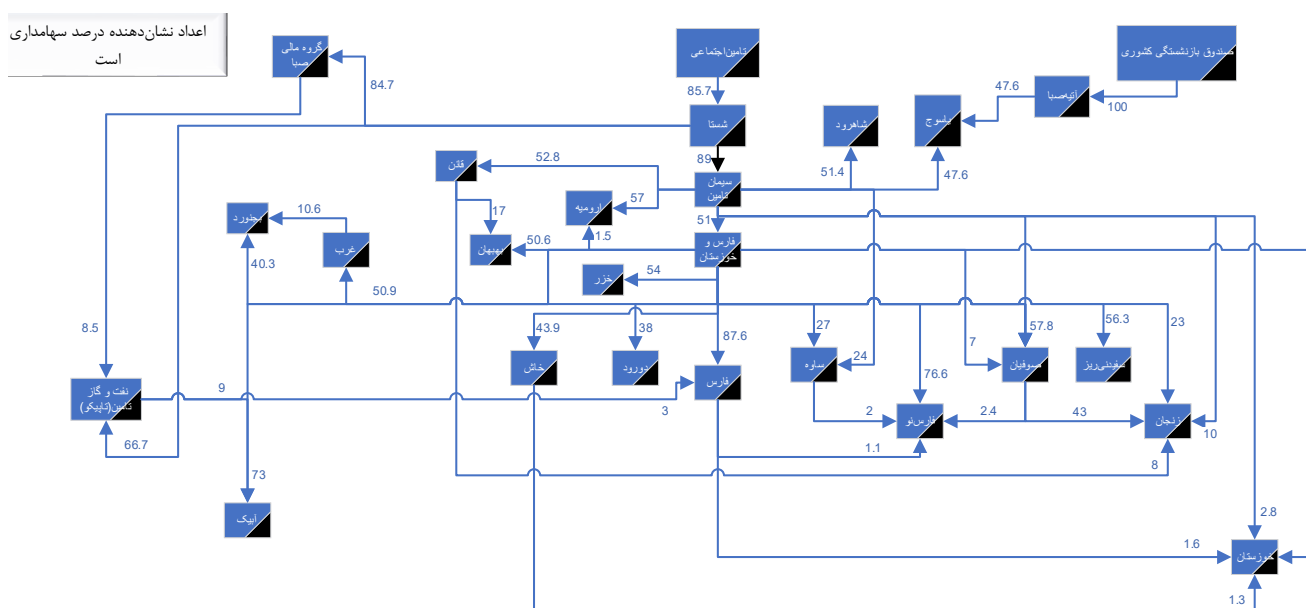
تأسیس شد. این هلدینگ به صورت مستقیم و غیر مستقیم دارای ۲۹ خط تولید سیمان در کشور است.

در شکل ۱، ارتباط بین سازمان تأمین اجتماعی با سیتا نشان داده شده است. شایان ذکر است، بر روی هر فلش عددی درج شده که نشان‌دهنده درصد سهام‌داری هر نهاد در شرکت‌های زیر مجموعه خود است. برای مثال، سازمان تأمین اجتماعی به واسطه شستا مالک غیر مستقیم ۸۹ درصد سهام سیتاست. با توجه به شکل مذکور، این هلدینگ سیمانی مالکیت ۵۱ درصد از سهام سیمان فارس و خوزستان را در اختیار دارد. سیمان فارس و خوزستان هم در ۱۲ شرکت سیمانی نظیر فارس نو، دورود، خاش، بجنورد، غرب، خزو و ... به صورت مستقیم سهام‌کنترلی دارد. از طرف دیگر، سیمان فارس و خوزستان و سیتا به صورت مشترک در سیمان‌های صوفیان، زنگان، ارومیه و ساوه به صورت مشترک سهام دارند که می‌توان اظهار داشت، هلدینگ سیتا از طریق خودش (سهام‌داری مستقیم) و سیمان فارس و خوزستان (سهام‌داری غیر مستقیم) در شرکت‌های مذکور سهام‌کنترل دارد.

سیتا علاوه بر سیمان فارس و خوزستان، در سیمان های شاهرود و قائن هم سهام کنترلی دارد. در سیمان یاسوج نیز سیتا و هلدینگ آتیه صبا (صندوق بازنشستگی کشوری) به صورت یکسان هر کدام مالک ۴۷،۶۵ درصد از سهام آن هستند؛ اما براساس بررسی های به عمل آمده سهام سیتا در این شرکت، مدیریتی (غیر کنترلی) است و اکثریت اعضای هیئت مدیره آن نمایندگی آتیه صبا را بر عهده دارند.

شستا علاوه بر سیتا، از طریق مالکیت مستقیم و غیر مستقیم حدود ۷۴ درصدی در شرکت سرمایه گذاری نفت، گاز و پتروشیمی تأمین (تاپیکو)، در صنعت سیمان هم حضور دارد. بدین نحو که تاپیکو در ۴ شرکت سیمان آبیک، دورود، خاش و فارس به صورت مشترک با سیمان فارس و خوزستان سهام دار است.

شکل ۱. نمودار ساختار سهامداری سازمان تأمین اجتماعی در شرکت‌های سیمانی بر حسب درصد (اسفند ۱۴۰۲)

مأخذ: یافته‌های گزارش.

سازمان تأمین اجتماعی در بین ذی‌نفعان اصلی بخش عمومی در صنعت سیمان، دارای بیشترین شرکت‌های بزرگ تولیدکننده این صنعت است. به‌نحوی که از ۱۰ شرکت سیمانی بزرگ کشور، ۵ مورد متعلق به تأمین اجتماعی است. همچنین از میان ۱۷ شرکت زیرمجموعه این نهاد عمومی غیردولتی، ۵ شرکت سیمانی آبیک، ساوه، صوفیان، ارومیه و خوزستان سرجمع سهم ۱۶،۵ درصدی از کل تولید صنعت سیمان را تحت مدیریت دارند.

در جدول ۲، شرکت‌های سیمانی زیر مجموعه تأمین اجتماعی به تفکیک بورسی و غیر بورسی و همچنین با میزان سهم آنها از کل تولید صنعت سیمان کشور ارائه شده است [۴]. بر اساس جدول مذکور، همه شرکت‌های سیمانی تأمین اجتماعی بورسی هستند.

جدول ۲. شرکت‌های زیرمجموعه تأمین اجتماعی (اسفند ۱۴۰۲)

ردیف	شرکت سیمانی	درصد سهم از کل تولید صنعت سیمان	بورسی	غیربورسی
۱	آبیک	۴,۵	*	
۲	ساوه	۳,۷۳	*	
۳	صوفیان	۲,۸۳	*	
۴	ارومیه	۲,۸۱	*	
۵	خوزستان	۲,۵۶	*	
۶	بجنورد	۲,۴۵	*	
۷	شاهرود	۲	*	
۸	خزر	۱,۷	*	
۹	فارس‌نو	۱,۴۹	*	
۱۰	غرب	۱,۴۲	*	
۱۱	خاش	۱,۲۱	*	
۱۲	فارس	۱,۰۵	*	
۱۳	زنجان	۰,۸۳	*	
۱۴	قائن	۰,۸۱	*	
۱۵	بهبهان	۱,۷	*	
۱۶	دورود	۰,۵	*	
۱۷	سفید‌نریر	۰,۰۱	*	
	مجموع	۳۰,۷۱		

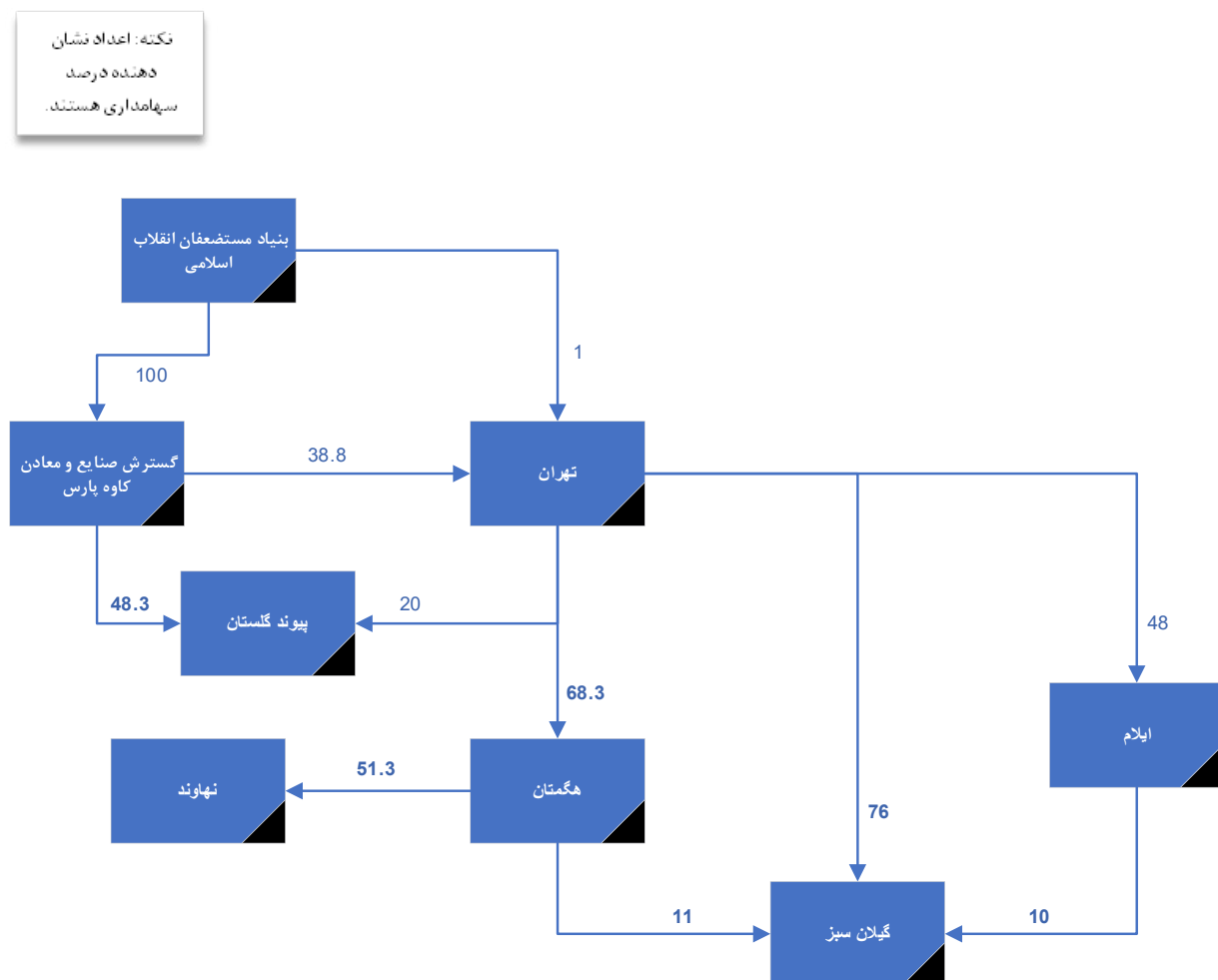
مأخذ: همان.

۲-۳. بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی

بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی یکی دیگر از نهادهای عمومی غیردولتی است که از بازیگران اصلی صنعت سیمان کشور تلقی می‌شود. نهاد مذکور از طریق مالکیت ۱۰۰ درصدی در شرکت «گسترش صنایع و معادن کاوه پارس» به صورت مستقیم و غیرمستقیم مالک ۶ شرکت سیمانی است. این هلدینگ صنعتی و معدنی بزرگ که در سال ۱۳۸۵ تأسیس شد؛ در حال حاضر دارای ۳۶ شرکت زیرمجموعه در صنایع فولادی، سیمانی، کاشی و سرامیک، آلومینیوم و زنجیره تولید سایر مواد معدنی است. همان‌طور که در شکل ۲ رابطه سهام‌داری بنیاد مستضعفان با شرکت‌های سیمانی نمایش داده شده است؛ شرکت گسترش صنایع و معادن کاوه پارس دارای ۳۸,۸ درصد از سهام سیمان تهران است و از طرفی بنیاد مستضعفان نیز به صورت مستقیم مالکیت ۱,۲ درصد از سهام آن را دارد که در مجموع بنیاد مستضعفان به صورت مستقیم و غیرمستقیم ۴۰ درصد از مالکیت این شرکت بورسی را در اختیار دارد. از آنجا که، این مقدار از مالکیت بنیاد مستضعفان به صورت سهام‌داری غیرشناوری بوده و در مقابل نیز در بورس ۳۹ درصد از سهام این شرکت شناور است، در نتیجه تنها مالک عمده کنترل‌کننده این شرکت بنیاد مستضعفان در نظر گرفته می‌شود. لازم به ذکر است که سیمان تهران با سهم نزدیک به ۵ درصد از کل تولید صنعت سیمان، به عنوان بزرگ‌ترین شرکت سیمانی کشور شناخته می‌شود. به عبارت دیگر، بنیاد مستضعفان مالک نهایی بزرگ‌ترین شرکت سیمانی کشور است.

سیمان تهران به صورت مستقیم و غیرمستقیم در ۴ شرکت سیمانی هگمتان، گیلان سبز، ایلام و نهاوند، کنترل کننده اصلی (مالک نهایی) است. از طرفی سیمان تهران به همراه شرکت صنایع و معادن کاوه پارس به صورت مشترک در سیمان پیوند گلستان سهام دار عمده هستند که در این شرکت سیمانی، سهام سیمان تهران برخلاف صنایع و معادن کاوه پارس به صورت مدیریتی (غیرکنترلی) است. به نوعی می توان گفت؛ سهام داری ۲۰ درصدی سیمان تهران در سیمان پیوند گلستان به تثبیت قدرت کنترلی بنیاد مستضعفان در این شرکت کمک می کند.

شکل ۲. نمودار ساختار سهام داری بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی در شرکت های سیمانی (اسفند ۱۴۰۲)

مأخذ: همان.

در جدول ۳، شرکت های سیمانی زیر مجموعه بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی به تفکیک بورسی و غیر بورسی و همچنین با میزان سهم آنها از کل تولید صنعت سیمان نشان داده شده است [۴]. براساس جدول مذکور، همه ۶ شرکت سیمانی زیر مجموعه بنیاد مستضعفان بورسی هستند. از طرف دیگر، از بین ۱۰ شرکت سیمانی بزرگ کشور، ۲ شرکت (تهران و هگمتان) متعلق به بنیاد مستضعفان است.

جدول ۳. شرکت‌های زیرمجموعه بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی (اسفندماه ۱۴۰۲)

ردیف	شرکت سیمانی	درصد سهم از کل تولید صنعت سیمان	بورسی	غیربورسی
۱	تهران	۴,۹۱	*	
۲	هگمتان	۲,۵	*	
۳	پیوند گلستان	۱,۵۳	*	
۴	گیلان سبز	۱,۳۲	*	
۵	نهادند	۱,۱	*	
۶	ایلام	۱,۰۹	*	
	مجموع	۱۲,۴۶		

مأخذ: همان.

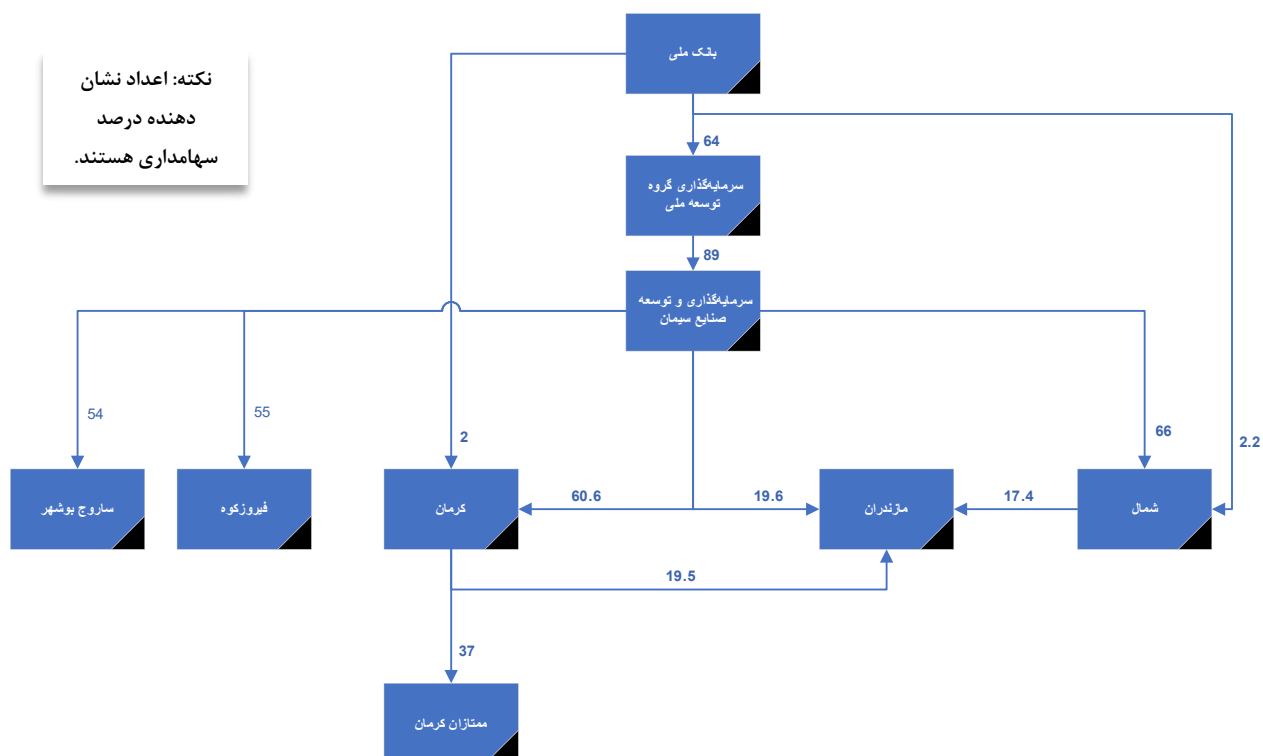
۳-۳. بانک ملی

بانک ملی از طریق شرکت سرمایه‌گذاری گروه توسعه ملی ایران مالکیت عمده شرکت سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان ایران را در اختیار دارد. همان‌طور که در شکل ۳ مشخص است، بانک ملی مالک ۶۴ درصد سهام شرکت سرمایه‌گذاری گروه توسعه ملی است و شرکت مذکور ۸۹ درصد سهام سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان را تحت مالکیت خود دارد. سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان نقش محوری در سهام‌داری بانک ملی در صنعت سیمان کشور دارد؛ به‌طوری‌که از طریق آن در ۶ شرکت سیمانی فیروزکوه، کرمان، ممتازان کرمان، شمال، مازندران و ساروج بوشهر سهام‌کنترلی دارد. البته بانک ملی نیز علاوه بر سهام‌داری غیرمستقیم از طریق سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان در شرکت‌های سیمانی مذکور، به‌صورت مستقیم در سیمان‌های کرمان و شمال به ترتیب ۲ و ۲,۲ درصد سهام دارد.

شرکت سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان کشور در سال ۱۳۸۲ تأسیس شد و در حال حاضر بعد از شرکت سرمایه‌گذاری سیمان تأمین (سیتا) بزرگ‌ترین هلدینگ تخصصی سیمان کشور است. این شرکت که با نماد سیدکو در بورس اوراق بهادار در آبان سال ۱۳۹۳ در بورس اوراق بهادار پذیرش شده، در ۹ شرکت سیمانی دارای سهام مدیریتی و کنترلی است. سیدکو علاوه بر سهام‌کنترلی در ۶ شرکت سیمانی مطروحه، در سیمان‌های قائن، غرب و داراب دارای سهام مدیریتی (غیرکنترلی) است.

مطابق با شکل ۳، یکی از نکات قابل توجه در رابطه با سهام‌داری غیرمستقیم بانک ملی در صنعت سیمان، روابط سهام‌داران عمده در سیمان مازندران به‌عنوان چهارمین سیمان بزرگ کشور است. در این شرکت سیمانی ابتدا، سیدکو به‌صورت مستقیم ۱۹,۶ درصد سهام دارد، در کنار آن از طریق سهام‌کنترلی خودش در سیمان کرمان، ۱۹,۵ درصد از سهام سیمان مازندران را در اختیار دارد. همچنین سیدکو به‌واسطه مالکیت ۶۶ درصدی در سیمان شمال، ۱۷,۴ درصد دیگر از سهام سیمان مازندران را در اختیار دارد. با توجه به این موارد باید اظهار داشت، شرکت سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع سیمان به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم به‌میزان ۵۶,۵ درصد در سیمان مازندران سهام‌کنترلی دارد.

شکل ۳. نمودار ساختار سهامداری بانک ملی در شرکت های سیمانی (اسفندماه ۱۴۰۲)

مأخذ: همان.

در جدول ۴، شرکت های سیمانی زیر مجموعه بانک ملی به تفکیک بورسی و غیر بورسی و همچنین با میزان سهم آنها از کل تولید صنعت سیمان نشان داده شده است [۴]. مطابق با آن، همه شرکت های سیمانی تحت کنترل بانک ملی، بورسی هستند. در این رابطه از بین ۱۰ شرکت سیمانی بزرگ کشور، فقط ۱ شرکت سیمانی (مازندران) متعلق به بانک ملی است. در میان شرکت های سیمانی بانک ملی بعد از سیمان مازندران، سیمان ممتازان کرمان در رتبه هجدهمین شرکت سیمانی بزرگ کشور از لحاظ میزان تولید قرار می گیرد.

جدول ۴. شرکت های سیمانی زیر مجموعه بانک ملی (اسفندماه ۱۴۰۲)

ردیف	شرکت سیمانی	درصد سهم کل تولید صنعت سیمان	بورسی	غیر بورسی
۱	مازندران	۲,۹۷	*	
۲	ممتازان کرمان	۱,۶	*	
۳	فیروزکوه	۱,۳۷	*	
۴	کرمان	۱,۳۶	*	
۵	شمال	۱,۲۸	*	
۶	ساروج بوشهر	۰,۶۵	*	
	مجموع	۹,۲۵		

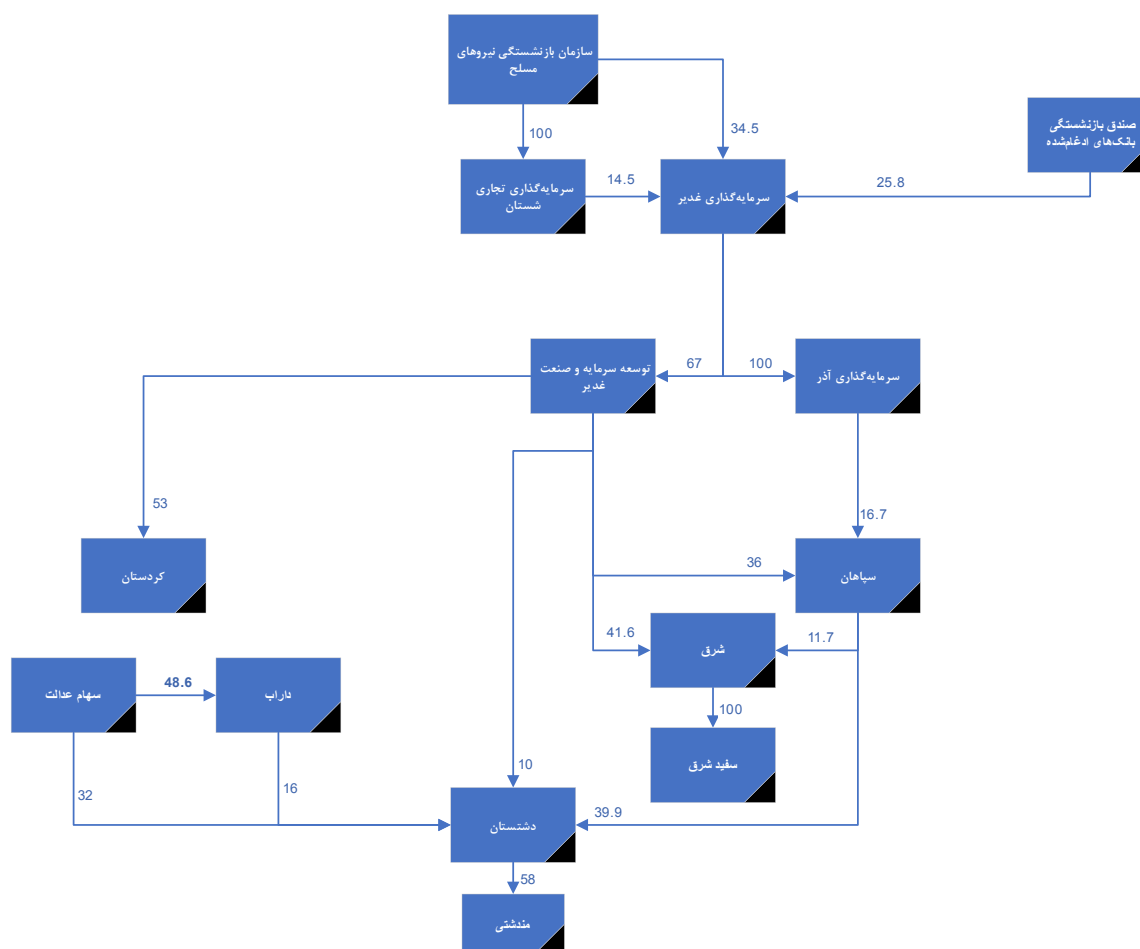
مأخذ: همان.

۴-۳. سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح

سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح (ساتا) از دیگر نهادهای عمومی غیردولتی فعال در صنعت سیمان برشمرده می‌شود. مطابق با شکل ۴، این سازمان مالکیت ۱۰۰ درصدی شرکت سرمایه‌گذاری تجاری شستستان را در اختیار دارد. شستستان نیز ۱۴،۵ درصد از سهام شرکت سرمایه‌گذاری غدیر را تحت مالکیت دارد. ساتا هم به صورت مستقیم ۳۴،۷ درصد از سرمایه‌گذاری غدیر را در اختیار دارد. بدین ترتیب سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح در مجموع مالک ۴۹،۲ درصد از سهام سرمایه‌گذاری غدیر است. صندوق بازنشستگی وظیفه از کارافتادگی و پس‌انداز کارکنان بانک‌های ملی و ادغام شده هم ۲۵،۸ درصد از سهام سرمایه‌گذاری غدیر را در اختیار دارد. از آنجا که سرمایه‌گذاری غدیر بانماد (وغدیر) در بازار سرمایه دارای ۲۳ درصد سهام شناوری است؛ می‌توان نتیجه گرفت که کنترل‌کننده نهایی این گروه سرمایه‌گذاری چندرشته‌ای، سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح است.

سرمایه‌گذاری غدیر از طریق دو شرکت توسعه و سرمایه‌صنعت غدیر و سرمایه‌گذاری آذر در ۶ شرکت سیمانی مندشتی، کردستان، شرق، سفید شرق، سپاهان و دشتستان دارای سهام‌کنترلی است. شرکت توسعه سرمایه و صنعت غدیر دارای ۳۶ درصد از سهام سیمان سپاهان است، از طرف دیگر، سرمایه‌گذاری آذر ۱۶،۷ درصد از سهام این شرکت سیمانی را در اختیار دارد. در نتیجه ۵۲،۷ درصد از سیمان سپاهان به صورت کنترل متعلق به سرمایه‌گذاری غدیر است. توسعه سرمایه و صنعت غدیر ۴۱،۶ درصد از سیمان شرق را در اختیار دارند و از طرف دیگر سیمان سپاهان هم ۱۱،۷ درصد از سهام این شرکت سیمانی را تحت کنترل دارند که به افزایش قدرت سهام‌کنترلی توسعه سرمایه و صنعت غدیر در آن کمک قابل توجهی می‌کنند. همچنین توسعه سرمایه و صنعت غدیر از طریق سیمان شرق، کنترل ۱۰۰ درصدی سیمان سفید شرق را در اختیار دارد. در رابطه با سیمان دشتستان، سرمایه‌گذاری غدیر در کنار سهام عدالت مالکیت سهام آن را در اختیار دارند. از طرف سرمایه‌گذاری غدیر، شرکت‌های توسعه سرمایه و صنعت غدیر و سیمان سپاهان به ترتیب مالک ۳۹،۹ و ۱۰ درصد از سهام سیمان دشتستان هستند. سهام عدالت نیز به صورت مستقیم ۳۲ درصد و به صورت غیرمستقیم از طریق مالکیت سیمان داراب دارای ۱۶ درصد از سهام سیمان دشتستان است. بدین جهت مالکیت ۴۹،۹ درصدی ساتا در برابر مالکیت ۴۸ درصدی سهام عدالت، نشان‌دهنده قدرت کنترل آن بر این شرکت سیمانی است. همچنین ساتا نیز به واسطه سیمان دشتستان، کنترل‌کننده نهایی سیمان مندشتی است.

شکل ۴. نمودار ساختار سهامداری سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح در شرکت های سیمانی (اسفندماه ۱۴۰۲)

مأخذ: همان.

در جدول ۵، شرکت های سیمانی زیر مجموعه سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح به تفکیک بورسی و غیر بورسی و همچنین با میزان سهم آنها از کل تولید صنعت سیمان نشان داده شده است [۴]. مطابق با آن، همه شرکت های سیمانی تحت کنترل این نهاد عمومی غیر دولتی به جزء سیمان مندشتی، بورسی هستند. در این رابطه از بین ۱۰ شرکت سیمانی بزرگ کشور، فقط شرکت سیمانی سپاهان (ششمین شرکت بزرگ سیمانی کشور) متعلق به ساتاست. در میان شرکت های سیمانی تحت کنترل ساتا بعد از سیمان سپاهان، سیمان شرق به عنوان سیزدهمین شرکت سیمانی بزرگ کشور از لحاظ میزان تولید در نظر گرفته می شود.

جدول ۵. شرکت های سیمانی زیر مجموعه سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح (اسفندماه ۱۴۰۲)

ردیف	شرکت سیمانی	درصد سهم از کل تولید صنعت سیمان	بورسی	غیر بورسی
۱	سپاهان	۲,۸۶	*	
۲	شرق	۲,۱۱	*	
۳	مندشتی	۱,۲۵		*
۴	دشتستان	۱,۱۴	*	
۵	کردستان	۰,۷۱	*	
۶	سفید شرق	۰,۲۵	*	
	مجموع	۸,۳۴		

مأخذ: همان.

۵-۳. بخش خصوصی

بخش خصوصی برخلاف بخش عمومی علاوه بر سهم کمتر از سهام کنترلی در صنعت سیمان کشور، دارای شرکت‌های سیمانی کوچک‌تری است. بزرگ‌ترین شرکت سیمانی متعلق به بخش خصوصی، سیمان سامان غرب مدلل به عنوان دوازدهمین شرکت بزرگ در صنعت سیمان در نظر گرفته می‌شود. به جزء این شرکت سیمانی، بقیه شرکت‌های سیمانی تحت کنترل بخش خصوصی به صورت جداگانه سهم‌شان از کل تولید صنعت سیمان، کمتر از ۲ درصد است.

در جدول ۶، شرکت‌های سیمانی زیرمجموعه بخش خصوصی به تفکیک مشخصات کنترل‌کننده نهایی، بورسی و غیربورسی و همچنین با میزان سهم آنها از کل تولید صنعت سیمان نشان داده شده است [۴]. لازم به ذکر است، فقط اسامی شرکت‌های سیمانی که سهم‌شان از کل تولید صنعت سیمان بالای ۱ درصد بوده، در جدول زیر درج گردیده است.

جدول ۶. شرکت‌های سیمانی زیرمجموعه بخش خصوصی (اسفندماه ۱۴۰۲)

ردیف	شرکت سیمانی	درصد سهم از کل تولید صنعت سیمان	کنترل‌کننده نهایی	بورسی	غیربورسی
۱	سامان غرب مدلل	۲,۳۴	گروه صنعتی مدلل		*
۲	فراز فیروزکوه	۱,۷۴	حقیقی		*
۳	زابل	۱,۶۸	گروه صنعتی مینو		*
۴	نائین	۱,۶۶	حقیقی	*	
۵	جوین	۱,۶۴	حقیقی		*
۶	آذرآبادگان خوی	۱,۶	حقیقی		*
۷	اردبیل	۱,۵۷	حقیقی		*
۸	اردستان	۱,۵۵	حقیقی	*	
۹	تجارت مهریز	۱,۴۹	حقیقی	*	
۱۰	لامرد	۱,۴۸	شرکت بازرگانی کیمیا تجارت هخامنش		*
۱۱	کاوان بوکان	۱,۴۵	حقیقی		*
۱۲	غرب آسیا	۱,۴۴	بانک ایران زمین	*	
۱۳	زاوه تربت	۱,۴	حقیقی		*
۱۴	نیزار قم	۱,۱۵	حقیقی		*
۱۵	باقران بیرجند	۱	حقیقی	*	
۱۶	اصفهان	۱	حقیقی	*	

مأخذ: همان.

۴. تخمین سهم سیمان

در این بخش به تخمین سهم هریک از نهادهای عمومی غیردولتی در صنعت سیمان خواهیم پرداخت. گفتنی است، در خصوص روش مطالعه و نحوه تخمین سهم‌ها توضیحاتی در ۲ بخش حق کنترل و حق جریان نقدی در پیوست گزارش «سهم نهادهای شبه‌دولتی در اقتصاد: ۱. صنعت دارو» با شماره مسلسل ۱۹۱۸۷ ارائه شده که پیشنهاد می‌شود، قبل از ورود به بخش‌های بعدی گزارش مطالعه شود. منظور از حق کنترل و مدیریت در این گزارش، حق تصمیم‌گیری و رأی در مجامع شرکت و منظور از حق جریان نقدی، مالکیت سود تعلق گرفته به سهام شرکت است.

نتایج مطالعه براساس مدلی که در پیوست گزارش مذکور توضیح داده شده، به سه روش ارائه می شود:

- ۱ تخمین سهم هریک از نهادهای عمومی غیردولتی و بخش خصوصی از کنترل و مدیریت صنعت سیمان؛
- ۲ محاسبه سهم جریان نقدی برای نهادهای عمومی غیردولتی و بخش خصوصی در صنعت سیمان؛
- ۳ محاسبه تعداد شرکت های سهام دار با در نظر گرفتن چهار سطح مالکیت به تفکیک نهادهای عمومی غیردولتی.

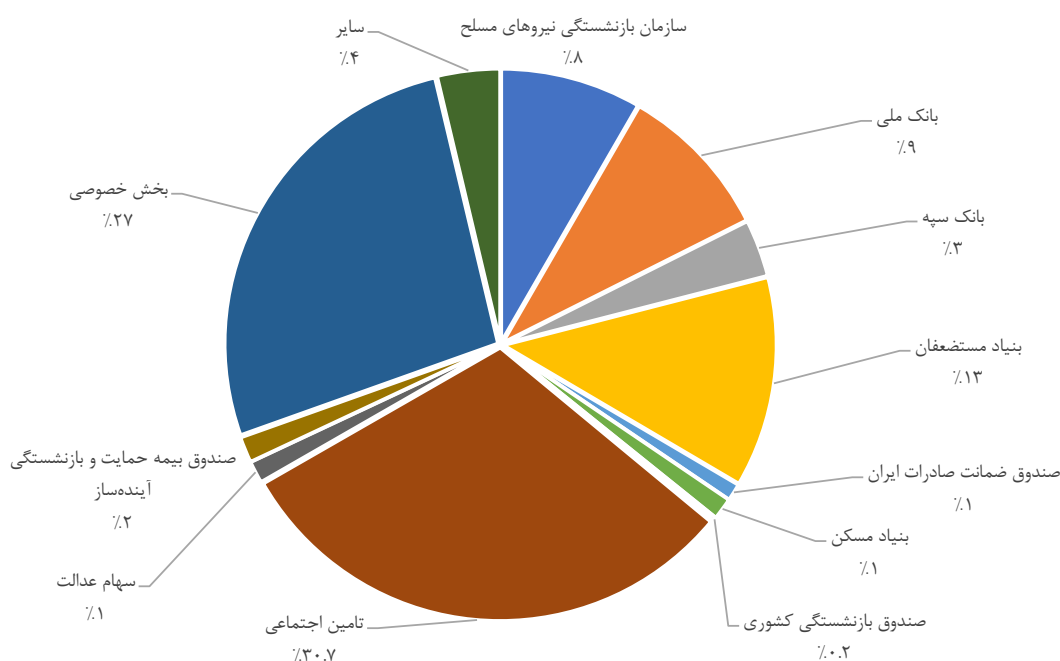
۴-۱. تخمین سهم هریک از نهادهای عمومی غیردولتی و بخش خصوصی از کنترل و مدیریت

برای تخمین سهم هریک از نهادهای عمومی غیردولتی و بخش خصوصی از کنترل و مدیریت بازار سیمانی کشور، بعد از تعریف یک سطح حداقل مالکیت، یک مالک نهایی انتخاب شده و کنترل سهم بازار شرکت موردنظر به مالک نهایی تعلق می گیرد. سطح حداقل مالکیت در نظر گرفته شده برای کنترل و مدیریت یک شرکت، ۴۰ درصد فرض شده و کل سهم بازار شرکت به مالک نهایی اختصاص داده شده است. برای مثال، اگر تأمین اجتماعی با در نظر گرفتن سطح حداقل مالکیت ۴۰ درصد، مالک نهایی شرکت سیمانی خزر است (با در اختیار داشتن حدود ۵۱،۱ درصد سهم شرکت)، کل سهم بازار سیمان خزر از بازار فروش ریالی سیمان در ایران که معادل ۱،۶۹ درصد است، به تأمین اجتماعی اختصاص پیدا کرده است. به عبارت دیگر در این مثال، تأمین اجتماعی ۱،۶۹ درصد کنترل این بازار را در دست دارد.

بر همین اساس در شکل ۵، سهم هریک از بخش های مختلف از کنترل و مدیریت بازار فروش ریالی سیمان نشان داده شده است. تأمین اجتماعی، بنیاد مستضعفان، بانک ملی و سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح (ساتا) به ترتیب حدود ۳۰، ۱۲، ۹ و ۸ درصد کنترل و مدیریت بازار فروش سیمان را در بین ۷۵ شرکت سیمانی در اختیار دارند (که بیش از ۹۶ درصد از بازار فروش ریالی سیمان را در اختیار دارند). دیگر نهادهای متعلق به بخش عمومی نیز سهم کمتری از کنترل و مدیریت در صنعت سیمان را دارند. بدین نحو که بانک سپه، بنیاد مسکن، سهام عدالت، صندوق ضمانت صادرات ایران و صندوق حمایت و بازنشستگی آینده ساز نیز به ترتیب ۳/۴، ۱/۳، ۱/۳، ۱ و ۱/۵ درصد از سهام کنترلی این صنعت را در اختیار دارند.

گفتنی است، با احتساب سهم همه این موارد، ۹ نهاد عمومی مندرج در شکل ۵، سهم بخش عمومی از کنترل و مدیریت بازار سیمان ۶۹،۵ درصد در نظر گرفته می شود. سهم بخش خصوصی نیز از کنترل این صنعت حدود ۲۷ است.

شکل ۵. نمودار سهم ذی نفعان مختلف از کنترل صنعت سیمان کشور (اسفندماه ۱۴۰۲)

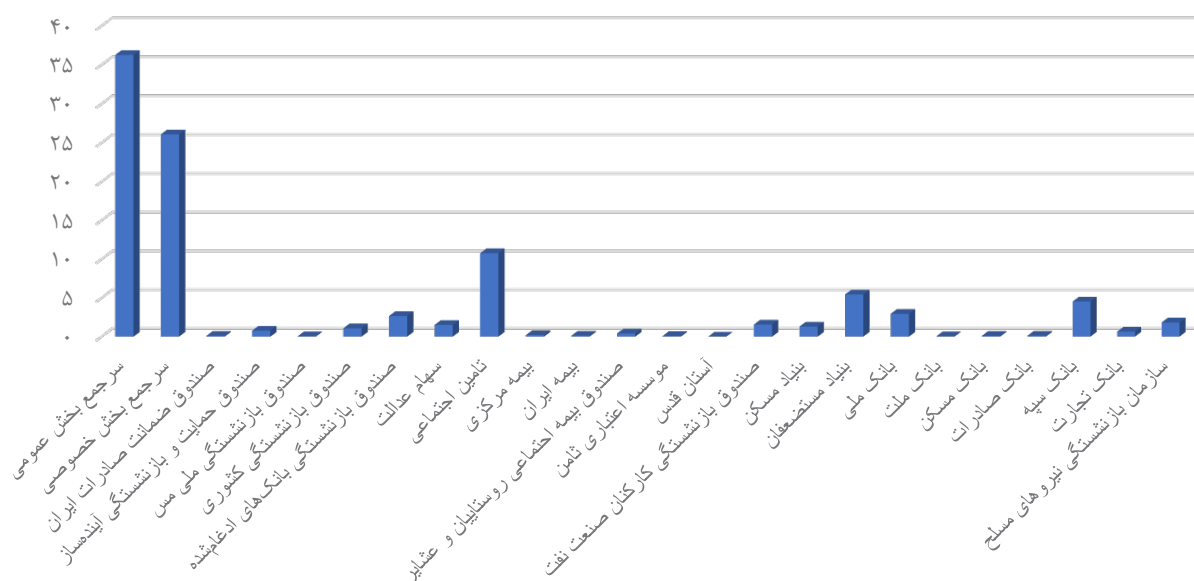
مأخذ: همان.

۲-۴. محاسبه سهم جریان‌های نقدی

نتایج محاسبه حق جریان‌های نقدی براساس روش بیان شده در پیوست گزارش «سهم نهادهای شبه‌دولتی در اقتصاد: ۱. صنعت دارو»، در شکل ۶ نمایش داده شده است (موارد دارای سهم بالای ۰,۱ درصد). تأمین اجتماعی در رتبه اول سهم از جریان‌های نقدی قرار دارد (۱۰,۸ درصد) و پس از آن بنیاد مستضعفان و بانک سپه با سهم‌های ۵,۴ و ۴,۵ درصدی از جریان نقدی در رتبه‌های دوم و سوم قرار می‌گیرند. بانک ملی با سهم ۲,۹ درصدی از جریان نقدی صنعت سیمانی، در جایگاه بعدی جای می‌گیرد. صندوق بازنشستگی وظیفه پس‌انداز و کارافتادگی بانک‌های ملی و ادغام شده و سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح هم به ترتیب با سهم‌های ۲,۷ و ۱,۸ درصدی در رتبه‌های پنجم و ششم از بزرگ‌ترین دریافت‌کنندگان جریان نقدینگی در صنعت سیمان هستند. صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت و سهام عدالت هر کدام حدود ۱,۵ درصد و بنیاد مسکن و صندوق بازنشستگی کشوری نیز به ترتیب سهم‌های ۱,۳ و ۱,۱ درصدی از جریان نقدینگی کل صنعت سیمان را در اختیار دارند. براساس بررسی‌های به عمل آمده، مجموع سهم بخش عمومی و بخش خصوصی از جریان نقدینگی کل صنعت سیمان به ترتیب ۳۶,۲ و ۲۶ درصد است.

علل کاهش سهم نهادهای عمومی غیردولتی از حق جریان نقدی نسبت به کنترل و مدیریت بازار و ثبات تقریبی سهم بخش خصوصی در کنترل و مدیریت و جریان نقدی اولاً، به این مورد برمی‌گردد که اکثر شرکت‌های زیرمجموعه نهادهای عمومی که در این گزارش مورد بررسی قرار گرفته‌اند، بورسی هستند و سهام‌شاور دارند و به همین دلیل بخشی از جریان‌های نقدی به سهام‌داران خرد خواهد رسید و به این علت سهم نهادهای مذکور از جریان‌های نقدی کمتر از سهم کنترلی و مدیریتی آنهاست. برعکس، شرکت‌های سیمانی زیرمجموعه بخش خصوصی، اکثراً غیربورسی هستند و سهام‌شاور و سهام‌دار خرد ندارند، لذا حق کنترل و مدیریت آنها نزدیک به حق جریان‌های نقدی است [۵]. ثانیاً، بخش خصوصی مالک شرکت‌هایی است که اکثراً سهامی خاص با سهام‌داران محدود هستند و همین محدودیت باعث می‌شود حق کنترل از حق جریان نقدی فاصله زیادی نداشته باشد؛ زیرا کنترل‌کننده در اصل مالک عمده سهام است. اما شرکت‌های زیرمجموعه نهادهای عمومی غیردولتی عموماً سهامی عام بوده و تنوع و تعداد بیشتر سهام‌دار، باعث می‌شود حق کنترل و جریان نقدی فاصله بیشتری از یکدیگر بگیرند.

شکل ۶. نمودار مجموع حق جریان‌های نقدی ذی‌نفعان مختلف از صنعت سیمان کشور (اسفندماه ۱۴۰۲)

مأخذ: همان.

نکته دیگری که در خصوص شکل ۶ در مقایسه با شکل ۵ وجود دارد، اضافه شدن نهادهای عمومی غیردولتی دیگری است که عبارت اند از: صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت، صندوق بازنشستگی وظیفه پس انداز و از کارافتادگی کارکنان بانک‌های ملی و ادغام شده، صندوق بازنشستگی کشوری، صندوق بازنشستگی ملی مس، صندوق بیمه اجتماعی روستاییان، عشایر و کشاورزان، آستان قدس، بانک تجارت، بانک صادرات، بانک مسکن، بانک ملت، بیمه ایران و بیمه مرکزی. برخی از نهادهای مذکور مانند صندوق بازنشستگی، وظیفه، پس انداز و از کارافتادگی بانک‌های ملی و ادغام شده سهم قابل توجهی از جریان‌های نقدی دارند و حتی نسبت به سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح (ساتا) که از بازیگران اصلی مدیریت و کنترل صنعت سیمان کشور است، سهم بالاتری دارند. علت این موضوع به سهم‌های غیرمدیریتی نهادهای مذکور در شرکت‌های سیمانی برمی گردد [۲].

۴-۳. تعداد شرکت‌های سهام‌دار

در شکل ۷، تعداد شرکت‌هایی که دولت و نهادهای عمومی غیردولتی در آنها سهام‌دار هستند، به تفکیک هریک از نهادهای مذکور و در ۴ سطح آستانه مالکیت نشان داده شده است. براساس شکل مذکور، در سطح مالکیت ۱۳/۳ درصد، تأمین اجتماعی در ۲۳ شرکت سیمانی حداقل ۱۳،۳ درصد سهام دارد. این تعداد در سطح حداقل مالکیت ۱۶،۶ درصد، نیز ۲۱ شرکت بوده و در سطح مالکیت ۴۰ و ۵۰ درصد، به ترتیب ۱۸ و ۱۴ است. نکته قابل توجهی که در شکل ۶ وجود داشت و مورد اشاره قرار گرفت، اضافه شدن برخی از نهادهای عمومی غیردولتی در حق جریان‌های نقدی است که علت آن در شکل ۷ به وضوح قابل مشاهده است. صندوق بازنشستگی کارکنان بانک‌های ملی و ادغام شده در ۱۹ شرکت سیمانی حداقل ۱۳،۳ درصد و در ۱۲ حداقل ۱۶،۶ درصد سهام دارد، ولی در سطح مالکیت ۴۰ و ۵۰ درصد، در هیچ شرکتی سهام‌دار نیست. بنابراین صندوق مذکور اولاً، به دلیل داشتن سهام غیرمدیریتی در کنترل صنعت سیمان کشور نقشی ندارد و ثانیاً، به دلیل سهام‌دار بودن در ۱۹ شرکت سیمانی کشور سهم آن از جریان‌های نقدی قابل توجه است.

شکل ۷. نمودار تعداد شرکت‌های دارای کرسی هیئت‌مدیره به تفکیک نهادهای مختلف بخش عمومی (اسفندماه ۱۴۰۲)

مأخذ: همان.

۵. جمع‌بندی

در این گزارش به بررسی سهم نهادهای شبه‌دولتی و دولت در صنعت سیمان پرداخته شد. براساس یافته‌ها، از مجموع ۷۵ شرکت فعال تولیدی، ۳۵ شرکت بورسی بوده و ۱۰ شرکت برتر صنعت (شامل سیمان تهران، آبیک، ساوه، سپاهان، مازندران، هرمزگان، صوفیان، ارومیه، خوزستان و هگمتان) که در مجموع ۳۲٫۵ درصد از ظرفیت تولید کشور را در اختیار دارند، همگی بورسی هستند.

بررسی ساختار مالکیت نشان داد که ۶۹٫۵ درصد از کنترل صنعت سیمان در اختیار بخش عمومی است که در این میان:

- سازمان تأمین اجتماعی با در اختیار داشتن ۱۷ شرکت و سهم ۳۰٫۷ درصد از تولید، بزرگ‌ترین ذی‌نفع نهایی صنعت محسوب می‌شود.
- بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی با مالکیت ۶ شرکت (به‌ویژه سیمان تهران با سهم ۴۰٫۹ درصد)، دارای سهم نزدیک به ۱۲٫۵ درصدی از کنترل صنعت است.

- بانک ملی از طریق هلدینگ سیدکو و با مالکیت ۶ شرکت، سهم ۹٫۳ درصد از کنترل را در اختیار دارد.

- سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح (ساتا) نیز با مالکیت ۶ شرکت، سهم ۸٫۳ درصد از کنترل صنعت را داراست.

- سهم بخش خصوصی از کنترل این صنعت ۲۶٫۷ درصد برآورد می‌شود که عمدتاً شامل شرکت‌های غیربورسی با مالکیت متمرکز (نظیر سامان غرب مدلل با سهم ۲۰٫۳ درصد) است.

در توزیع جریان نقدی علاوه بر نهادهای مذکور، بازیگران دیگری نیز به‌عنوان سهام‌داران خرد، اما منتفع از جریان نقدی صنعت ظاهر می‌شوند. مجموع سهم بخش عمومی از جریان نقدی صنعت سیمان ۳۶٫۲ درصد بوده که به‌تفکیک نهادهای مختلف در جدول ۷ تشریح شده است:

جدول ۷. سهم نهادهای بخش عمومی از جریان نقدی صنعت سیمان

درصد سهم از جریان نقدی صنعت سیمان	نهاد بخش عمومی
۱۰٫۸	تأمین اجتماعی
۵٫۴	بنیاد مستضعفان
۴٫۵	بانک سپه
۲٫۹	بانک ملی
۲٫۷	صندوق بازنشستگی، وظیفه، پس‌انداز و ازکارافتادگی بانک‌های ملی و ادغام‌شده
۱٫۸	سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح
۱٫۵	صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت
۱٫۵	سهام عدالت
۵٫۱	سایر نهادها (بنیاد مسکن، صندوق بازنشستگی کشوری و...)
۳۶٫۲	مجموع

مأخذ: همان.

درمقابل، سهم بخش خصوصی از جریان نقدی صنعت ۲۶ درصد است. مابقی جریان نقدی صنعت سیمان (حدود ۳۷٫۸ درصد) به سهام‌داران خرد، شناور بورس و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی پراکنده تعلق دارد. علت اصلی تفاوت ۳۳٫۳ واحد درصدی میان سهم بخش عمومی از کنترل (۶۹٫۵ درصد) و جریان نقدی (۳۶٫۲ درصد)، بررسی بودن اغلب شرکت‌های زیرمجموعه نهادهای مذکور و وجود سهام شناور است.

- [۱]. بیدهندی، رضا. (۱۴۰۱). بررسی ارتباط خصوصی سازی با عملکرد شرکت ها در ایران. دانشگاه صنعتی شریف (پایان نامه کارشناسی ارشد).
- [۲]. قراخانو، مهتاب. ۱۳۹۹. پور تفوی سهام عدالت و نحوه تسویه اقساط؛ مرکز پژوهش های مجلس؛ شماره مسلسل: ۱۷۸۱۷.
- [۳]. روزنامه رسمی.
- [۴]. سامانه جامع اطلاع رسانی ناشران (کدال).
- [۵]. سهم نهادهای شبه دولتی در اقتصاد: ۱. صنعت دارو، مرکز پژوهش های مجلس؛ شماره مسلسل: ۱۹۱۸۷.

عنوان: سهم نهادهای شبه دولتی در اقتصاد (۵): صنعت سیمان

DOI: <https://doi.org/10.22034/mrc.report.21680>

Permanent Link:

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

گزیده سیاستی

سهم بخش عمومی (دولت و نهادهای شبه‌دولتی) از مدیریت و کنترل صنعت سیمان ۶۹.۵ درصد بوده که در مقابل، سهم بخش خصوصی ۲۶.۷ درصد است. مابقی با سهم ۳.۷ درصد به سایر موارد (سایر شرکت‌هایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفته است) تعلق دارد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir